

GIYBET / DEDİKODU Boş, gereksiz söz, arkadan söyleme, çekiştirme. Gıybet diye bilinen kötü huyun Türkçe'deki karşılığıdır. Bir insanın bazı kusurlarını ele alarak kötülemektir. Bir adamın arkasından işittiği zaman hoşlanmayacağı şeyleri söylemektir. Bu haram bir davranış olup ahlâk dışı bir harekettir. Bir kimsenin, yüzüne karşı söylendiği zaman hoşlanmayacağı, kalbinin kırılacağı bir sözünü, hâlini veya hareketini, arkasından, bulunmadığı yerde söylemek, hareketiyle göstermek veya îmâ etmek. Dedikodu, başkalarında kusur arama alışkanlığının sonucudur. Kur'an ve Sünnet, Gıybeti Yasaklamıştır يَا

أَيُّهَا

الَّذِينَ

آمَنُوا

اجْتَنِبُوا

كَثِيراً

مِّنَ

الظَّنِّ

إِنَّ بَعْضَ

الظَّنِّ

إِثْمٌ وَلَا

تَجَسَّسُوا

وَلَا

يَغْتَب

بَّعْضُكُم

بَعْضًا

أَيُحِبُّ

أَحَدُكُمْ

أَن يَأْكُلَ

لَحْمَ

أَخِيهِ

مَيْتًا

فَكَرِهْتُمُوهُ

وَاتَّقُوا

اللَّهَ

إِنَّ

اللَّهَ

تَوَّابٌ

رَّحِيمٌ "Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan kaçının. Ç,ünkü zannın bir kısmı günahtır.

Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin. Biriniz,

ölüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde

Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyle çok kabul edendir, çok merhamet

edendi" (Hucurat, 49/12) Yüce Allah gıybetin çirkinliğini belirtmek için onu

ölü eti yemeğe benzetmiştir. Ölen kişi etinin yendiğinin farkında olmaz. Gıybet

edilen o anda, gıybet edenin söyediklerini bilmez. Bu benzetmede insanın şeref ve

namusunun eti gibi haram olduğuna işaret vardır. Ölü eti insana iğrenç gelir. Hele insan ölüsünün etini yemek daha iğrençtir. Ölüen insan kendi kardeşi olursa onun etini yemek daha iğrenç olur. Yüce Allah mü'mini giybetten sakındırmak için giybeti ölü eti yemek gibi olduğunu belirtmiştir.

فَكَرِهْتُمُوهُ Ölüş kardeşinin etini yemekten iğrendiniz. Ondan nasıl iğrendiyseniz birinin giybetini yapmaktan da öyle iğreniniz ve bundan uzak durunuz. Zan: Sebepsiz yere birini suçlamak, delilsiz olarak birinin herhangi bir kötü iş yaptığını sanmaktır. İnsanlar hakkında kötü düşününce beslemek, başkasını kötü sanmak, zanna göre başkasının kötülüğüne hükmetmektir. (Ateş, Süleyman, Çağdaş Kur'an Tefsiri, VIII, 527) وَظَنَنتُمْظَنَّالسَّوْءِوَكُنتُمْقَوْماًبُوراً "Kötü zanda bulundunuz böylece helaki hakkeden bir toplum oldunuz." (Fetih, 48/12) وَيْلٌلِّكُلِّهُمَزَةٍلُّمَزَةٍ "İnsanları diliyle çekiştiren, kaş ve gözüyle çekiştirip alay eden kişiye yazıklar olsun" (Hümeze, 104/1) Hümeze: İnsanların şahsiyet ve namuslarına dil uzatmak, onlarla alay ederek incitmektir. Birinin namus, nesep ve haysiyetiyle oynayıp, insanları incitmeyi kötü kınamayı adet edinmiş kovucu kimseye bu ad verilmiştir. Lümeze: İnsanlara kulp takmak, kaş-göz işaretleriyle birini başkalarına göstererek hakir görmektir. İbn Abbas'a göre Hümeze giybet eden; Lümeze ise kulp takan, taşıyan demektir. (Ateş, Süleyman, age, XI/88(عَنْأبِيهريرةرع(قَالَ: قالَرسُولُاللّهِصعم(أتَدْرُونَمَاالْغِيبَةُ؟قَالُوا: اَللّهُوَرَسُولُهُأعْلَمُ: قَالَ: ذِكْرُأحَدِكُمْأخَاهُبِمَايَكْرَهُ: فقَالَرَجُلٌ: أَرَأيْتَ

إنْ كَانَ فِي
أخِى مَا
أقُولُ؟
قَالَ: إنْ
كَان فيهِ مَا
تَقُولُ،
فقَدْ
اِغْتَبْتَهُ
وَانْ لَمْ
يَكُنْ فيهِ
مَا تَقُولُ
فقَدْ
بَهَتَّهُ (4321)- Hz.
Ebû Hüreyre (r.a) anlatıyor: "Rasulullah (sav) buyurdular ki: "Gıybetin ne olduğunu
biliyor musunuz?" "Allah ve Resulü daha iyi bilir!" dediler. Bunun üzerine: "Birinizin,
kardeşini hoşlanmayacağı şeyle anmasıdır!" açıklamasını yaptı. Orada bulunan bir adam:
"Ya benim söylediğim onda varsa, (Bu da mı gıybettir?)" dedi. Aleyhissalâtu
vesselâm: "Eğer söylediğin onda varsa gıybetini yapmış oldun. Eğer söylediğin
onda yoksa bir de bühtanda (iftirada) bulundun demektir." [Ebû Dâvud, Edeb 40,
(4874); Tirmizi, Birr 23, (1935); Müslim, Birr 70 (2589)] Başkalarına kardeşinin ayıplarını
anlatmak onun hoşuna gitmeyecek şeyleri söylemek demek olduğundan, ancak dil ile
söylemek haram olmuştur. Kaş-göz işareti yapmak, imâ, işaret ve yazı gibi
gıybet anlamı ifade eden her hareket de gıybettir. Meselâ elle birisinin uzun veya kısa
boyluluğuna işaret etmek, bir şahsın ayıpları hakkında yazı yazmak gıybettir. Gıybet,
birkaç şekilde yapılır. 1- Dil ile gıybet: Bir kimsenin kusur ve noksanını söylemekle
olur. Meselâ; Falanca siskadır, gururludur-kibirlidir, işinde beceriksizdir, demek
suretiyle kötülemeyi kasd etmek. 2- Göz, el ve işaretle gıybet: Bir kimsenin
kötülenmesinde bu organları kullanmak. Meselâ; el ile kısalığını
göstermek, topal topal yürümek ve gözünü şaşı etmek. 3- Kalb
ile gıybet: Gözüyle görmediği, kulağıyla duymadığı ve kesin olarak bilmediği bir
kimse hakkında kötü zan beslemek. Gıybeti tasdik etmek de gıybettir. Gıybet yapılan
yerde susan kişi gıybeti ortak olmuş olur. Diliyle gıybetçye karşı duramayanın kalbiyle
inkâr etmesi gerekir. (İmam Gazzâli, Zübdetü'l-İhya, Trc: Ali Özek,
İstanbul 1969, 362, 363). Allah Rasulü şöyle buyurur:
قالَ رَسولُ
اللّهِ:
المُسْلِمُ
أخُو
المُسْلِمِ
لاَ
يَظْلِمُهُ
وَلاَ
يُسْلِمُهُ،
وَمَنْ كَانَ
في حَاجَةِ
أخِيهِ كَانَ
اللّهُ في
حَاجَتِهِ،

وَمَنْ
فَرَّجَ عَنْ
مُسْلِمٍ
كُرْبَةً
فَرَّجَ
اللّهُ
عَنْهُ بِهَا
كُرْبَةً
مِنْ كُرَبِ
يَوْمِ
الْقِيَامَةِ
، وَمَنْ
سَتَرَ
مُسْلِماً
سَتَرَهُ
اللّهُ
يَوْمَ
الْقِيَامَةِ
16; İbnu Ömer (r.a) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: "Müslüman
müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu tehlikede yalnız bırakmaz. Kim,
kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir
müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa, Allah da o sebeple onu Kıyamet
günün sıkıntısından kurtarır. Kim bir müslümanı örterse,
Allah da onu kıyamet günü örter." (Ebû Dâvud, Edeb 46, (4893);
Tirmizî, Hudud 3, (1426); Buhârî, Mezâlim 3, İkrâh 7; Müslim,
Birr 58, (2580).) İslam'da Kardeşlik Esastır, Gıybet Yoktur
إِنَّمَا
الْمُؤْمِنُو
نَ إِخْوَةٌ
فَأَصْلِحُوا
بَيْنَ
أَخَوَيْكُمْ
وَاتَّقُوا
اللَّهَ
لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ
"Müminler ancak kardeşler. İhtilaf ettikleri zaman, iki kardeşinizin arasını düzeltin; ve
sakının ki, merhamet olunassınız" (el-Hucurat, 49/10). Hz. Peygamber (s.a.s) buyuruyor ki:

اَلمْوُءْمِنُ
مِرْآةُ
المْوُءْمِنِ
16; "Mümin müminin aynasıdır. (Camii's-Sağır, 9141; Ebu Davud'dan) Bu
ölçüler, toplumu fitne ve bozgunculuktan uzak tutar. Rasulullah'ın En
Çok Korktuğu Şey عَنْ
سُفْيَانَ
بْنِ عَبْدِ
اللَّهِ

[illegible]

zannın bazıları günah sayılmıştır. “Ey mürsquo;minler! Zannın bir
çoğundan sakının. Çünkü zannın bazıları günahtır.”
(Hucûrât, 49/12) Bu anlamda zan, iyice bilmeden tahmine göre konuşmak, fikir
yürütme ve bilgi vermektir ki tahlil ettiğimiz âyet, bu tür zandan
müminleri men etmektedir. Çünkü bu tür zanda yalan ve iftira vardır.
إِنَّ
الَّذِينَ
لَا
يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَة
16;
لَيُسَمُّون
14;
الْمَلَائِك
14;ةَ
تَسْمِيَةَ
الْأُنثَى {27}
وَمَا لَهُم
بِهِ مِنْ
عِلْمٍ إِن
يَتَّبِعُون
14; إِلَّا
الظَّنَّ
وَإِنَّ
الظَّنَّ لَا
يُغْنِي مِنَ
الْحَقِّ
شَيْئاً {28} "Ahirete iman etmeyenler
meleklerle dişi isimler veriyorlar. Onların bu hususta bir bilgileri yoktur, sadece zanna uyuyorlar,
zan ise hakikat namına hiçbir şey ifade etmez.”(Necm,53/27-28).
Mürsquo;min, sadece bildiği konuda konuşmak, bildiğini,
gördüğünü ve duyduğunu söylemek zorundadır. Mürsquo;min,
zanna göre hareket edemez. يَا
أَيُّهَا
الَّذِينَ
آمَنُوا إِن
جَاءكُمْ
فَاسِقٌ
بِنَبَأٍ
فَتَبَيَّنُ
08;ا أَن
تُصِيبُوا
قَوْماً
بِجَهَالَةٍ
فَتُصْبِحُو
75; عَلَى مَا
فَعَلْتُمْ
نَادِمِينَ “Ey

mül’minler! Size fâsık biri bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir topluluğa karşı kötülük edersiniz de sonra yaptığınızı pişman olursunuz." (Hucûrât, 49/6) âyeti ve, عَنْأَبِىهُرَيْرَةَعَنِالنَّبِىِّصعلم) قَالَإِيَّاكُمْوَالظَّنَّ،فَإِنَّالظَّنَّأَكْذَبُالْحَدِيثِ. "Zandan sakının çünkü zan, sözlerin en yalanıdır…" (Buhari, Edeb, 58/6064) “Kişiye, her duyduğu şeyi (aslını araştırmadan, doğru olup olmadığını kesin olarak bilmeden) konuşması / başkalarına anlatması günah olarak yeter" hadisleri zanla hareket etmenin günah olduğunu, zandan kaçınılması gerektiğini ifade etmektedir. Fert ve toplumların zararına olmayan, hayra ve iyiliğe yönelik iyi zan (hüsnü zan) bu hükme dahil değildir. Mesela müslüman olduğu zannıyla ölen bir insanın cenaze namazının kılınması, onun müslüman mezarlığına defnedilmesi; kıbleyi bilmeyen kimsenin araştırma sonucu tahmin ettiği cihete yönelererek namaz kılması, besmele çekilerek kesildiğini görmediği bir hayvanın etini “Müslüman, Allah’ın adını anarak kesmiştir” diyerek yemesi, bir insanda görülen olumsuz bir davranışı iyiye yorması bu tür zandır. Bir insanda görülen olumsuz bir davranışı iyiye hamletmek, o insanı hemen kötülememek hüsnüzandır. Peygamberimiz (a.s.), "Hüsnüz zan güzel ibadetlerden biridir" buyurmuştur. Hüsnüz zan, bu âyetteki yasak kapsamına girmez. (DAD, s.135) Gıybetin sebepleri: 1. İntikam duygusunu tatmin, 2. Arkadaşlara muvafakat, 3. Gösteriş ve büyüklük; başkalarını küçültme, kendini büyütme, 4. Kıskançıklık, 5. Hoşça vakit geçirmek, güldürmek için başkalarının ayıp ve kusurlarının ortaya serilmesi, 6. Küçük düşürmek için alay (Gazzâlî, İhyâu Ulûmiddin, Trc: Ali Arslan, İstanbul 1972; VI, 522 vd). Gıybetten korunmak için kişinin öncelelikle kendi kusurlarıyla uğraşması gerekir. şuralarda gıybet câizdir: 1) Haksızlık karşısında: "Hak sahibinin söz hakkı vardır" (Buhârî, Müslim). 2) Fetva istemede: Utbe kızı Hind, Rasulullah’a gelerek kocası EbûSüfyan'ı cimriliğiyle, çok az nafaka bırakmasıyla çekiştirmiş ve kocasının malından haberi olmadan alıp alamayacağını sormuştu. Allah Rasulü de "Sana ve çocuğuna yetecek miktarda, iyilikle al" buyurdu. 3) Bir kimseyi kötülükten menetmek: 4) Kişiye meşhur olan lakabıyla anmak. 5) Kişinin fık-u fücûrunu alenen yapması, yaptıklarından dolayı gurur duyması, yaptıklarının söylenmesinden dolayı üzüntü duymamasıdır. Yaptıklarıyla övünmesi yüzünden onları anmak gıybet sayılmaz. Dedikodu Koğuculuk konusunun bir uzantısı da, yıpratma, gözden düşürme, amaçlı dedikodudur. Koğuculuğun ileri boyutu ve en yıkıcı belirtisidir. İnsanların yayılmasını ve bir başkası tarafından duyulmasını istemediği şeyleri başkasına aktarmak, düşmanlık duygularının gelişmesine zemin hazırlamaktır. Koğucu kişiye; gıybet, ihanet, nifak ve fesatçıklık gibi kötü ahlaki özellikler de

bulunur. Yüce Allah şöyle buyuruyor: وَلا
تُطِعْ كُلَّ
حَلَّافٍ
مَهينٍ (10)
هَم.َّازٍ
مَشَّاءٍ
بِنَميمٍ (11)
مَنَّاعٍ
لِلْخَيْرِ
مُعْتَدٍ
اَثيمٍ (12)
عُتُلٍّ
بَعْدَ ذلِكَ
زَنيمٍ(13) 10- "Şunların hiçbirine boyun eğme:
Yemin edip duran aşâğılık, 11- Daima kusur arayıp kınayan, hep lâf
götürüp getiren, 12- Hayra engel olan, saldırgan, günahkâr, 13- Kaba
ve haşin, sonra da kötülükle damgalı," (Kalem, 68/10-13)
عن ابن عبّاسٍ)
رع(قال: مَرَّ
رَسُولُ
اللّهِ)صعم(عَلى
قَبرَيْنِ.
فقَالَ:
إنَّهُمَا
لَيُعَذَّبَ
75;نِ، وَمَا
يُعَذَّبَان
16; في كَبِيرٍ.
ثُمَّ قَالَ:
بَلى، أمَّا
أحَدُهُمَا
فَكَنَ
يَمْشِى
بِالنَّمِيم
14;ةِ، وأمَّا
الاخَرُ
فَكَانَ لاَ
يَسْتَتِرُ
مِنْ
بَوْلِهِ.
ثُمَّ دَعَا
بِعَسِيبٍ
رَطَبٍ،
فَشَقَّهُ
اثْنَيْنِ،
فَغَرَسَ
عَلى هَذَا

وَاحِداً،
وَعَلى هذَا
وَاحِداً.
ثُمَّ قَالَ:
لَعَلَّهُ
أنْ
يُخَفِّفَ
عَنْهُمَا
مَالَمْ
يَيْبَسَا. (5495)- İbnu Abbas
(r. anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) (bir gün) iki kabre uğradı ve: "(Bunlarda
yatanlar) azab çekiyorlar. Azabları da büyük bir günahtan değil"
buyurdular. Sonra süzlerine şöyle devam ettiler: "Evet! Biri, nemime’de (laf
getirip götürmede) bulunurdu. Diğer de idrar sıçramasına karşı korunmazdı."
Aleyhissalâtu vesselâm sonra yaş bir hurma dalı istedi, ikiye böldü. Birini
birinin üzerine dikti, birini de öbürünün üzerine dikti. Sonra da:
"Belki bunlar yaş kaldıkça azapları hafifler!" buyurdular." [Buhârî, Vudu 55, 56,
Cenaiz 82, 89, Edeb 46, 49; Müslim,Taharet 111, (292); Tirmizî, Taharet 53, (70)]
وَعَنْ
حُذَيْفَةَ)
رع (قَالَ:
قَالَ
رَسُولُ
اللّهِ)صعم(:
لايَدْخُلُ
الْجَنَّةَ
قَتَّاتٌ.
أخرجه الخمسة
إلا
النسائي. ولفظ
15; مسلم:
لايَدْخُلُ
الْجَنَّةَ
نَمَّامٌ . (4328)- Hz. Huzeyfe (r.a)
anlatıyor: "Resûlullah (a.s) buyurdular ki: "Kattat (süz taşıyan) cennete girmeyecektir."
Müslim'in rivayetinde "nemmâm cennete girmeyecektir" şeklinde gelmiştir.
[Buhârî, Edeb 50, Müslim, İman 169, (105); Ebû Dâvud, Edeb 38,
(4771)] عن أَبِي
هُرَيْرَةَ)
رع(قَالَ:
قَالَ
رَسُولُ
للّهِ)صلعم(
إِيَّاكُمْ
وَالظَّنَّ
فَإِنَّ
الظَّنَّ
أَكْذَبُ

الْحَدِيثِ،
وَ لا
تَجَسَّسُوا
48; وَ لا َ
تَحَسَّسُوا
48; وَ لا َ
تَنَافَسُوا
48; وَ لا َ
تَحَاسَدُوا
48; وَ لا َ
تَبَاغَضُوا
48; وَ لا َ
تَدَابَرُوا
48; وَكُونُوا
عِبَادَ
اللّهِ
إِخْوَانًا
كَمَا
أَمَرَكُمُ
اللّهُ
تَعَالَى:
الْمُسْلِمِ
أَخُو
الْمُسْلِمِ
48; لا
َيَظْلِمُهُ
48; وَ لا َ
يَخْذُلُهُ،
وَ لا َ
يَحْقِرُهُ.
بِحَسْبِ
امْرِئٍ مِنَ
الشَّرِّ
أَنْ
يَحْقِرَ
أَخَاهُ
الْمُسْلِمُ.
كُلِّ
الْمُسْلِمِ
عَلَى
الْمُسْلِمِ
حَرَامٌ،
مَالُهُ
وَدَمُهُ
وَعِرْضُهُ.
إِنَّ اللّهَ
لا َ يَنْظُرُ
إِلَى

صُوَرِكُمْ
وَأَجْسَادِ
03;ُمْ،
وَلَكِنْ
يَن.ْظُرُ
إِلَى
قُلُوبِكُمْ
وَأَعْمَالِ
03;ُمْ..
التَّقْوَى
هَهُنَا،
التَّقْوَى
هَهُنَا،
التّقْوَى
هَهُنَا،
وَيُشِيرُ
إِلَى
صَدْرِهِ.. ألا
َلايَبْعِ
بَعْضُكُمْ
عَلَى
بَع.ْضِ،
وَكُونُوا
عِبَادِ
اللّه
إِخْوَانًا..
وَ لا َ
يَحِلُّ
لْمُسْلِمِ
أَن.ْ
يَهْجُرَ
أَخَاهُ
فَو.ْقَ
ثََلاثٍ.. (3312)- Ebu Hüreyre (r.a)
anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: "Sakin zanna yer vermeyin. Zira zan, sözlerin en
yalanıdır. Tecessüs etmeyin, haber koklamayın, rekâbet etmeyin, hasetleşmeyin,
birbirinize buğzetmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, ey Allah'ın kulları, Allah'ın emrettiği
şekilde kardeş olun. Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona (ihânet
etmez), zulmetmez, onu mahrum bırakmaz, onu tahkîr etmez. Kişiye şer olarak,
müslüman kardeşini tahkir etmesi yeterlidir. Her müslümanın malı, kanı ve
ırzı diğer müslümana haramdır. Allah sizin suretlerinize ve kalıplarınıza bakmaz, fakat
kalplerinize ve amellerinize bakar. Takva şuradadır -eliyle göğsünü işaret etti-:
Sakin ha! Birinizin satışı üzerine satış yapmayın. Ey Allah'ın kulları kardeş olun. Bir
müslümanın kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl
olmaz." [Buharî, Nikâh 45, Edeb 57, 58, Ferâiz 2; Müslim, Birr 28-34,
(2563-2564); Ebu Dâvud, Edeb 40, 56] عَنْ
عَامِرٍ
قَالَ

سَمِعْتُ
عَبْدَ
اللَّهِ بْنَ
عَمْرٍو
يَقُولُ
قَالَ
النَّبِىُّ
(صعلم)ل
الْمُسْلِمُ
مَنْ سَلِمَ
الْمُسْلِمُونَ مِنْ
لِسَانِهِ
وَيَدِهِ ،
وَالْمُهَاجِرُ مَنْ
هَجَرَ مَا
نَهَى
اللَّهُ
عَنْهُل . Peygamberimiz (s.a.v):
"Mلslلman mلslلmanın elinden ve dilinden zarar gلrmediği kimsedir. Muhacir ise Allah'ın men ettiklerinden kaلccedil;an kimsedir" buyurdu. (Buhari, Rikak, 7/6484)
Gıybetin keffلretî, Allah'tan mağfiret dilemek, pişman olmak ve gıybet edilen şahıstan bizzat helلllik almakla olur. Affetmezse bile, onu لvmeli, ona yalvarmalı ve onun gلnل almalıdır. Gıybeti dinleyen de, bu gلnahta gıybet edene ortak olmuş olur. Bu bakımdan gıybet eden mلnasip bir şekilde susturulmalıdır. (el-Mلnzirل, a.g.e. V, 159-160). Gıybeti uğrayan mلdafa edilmalıdır. Gıybetلinin Kurtuluşu Gıybetلinin gلnلhtan kurtulması iلccedil;in pişmanlık duyması, tلvbe etmesi, gıybetini yaptığı kimse ile helلlleşmesi gerekir. Gıybeti yapılan da merhametli davranır, affeder. Dلstur: "affa yapış(mak), iyi emret(mek), cahillerden uzak ol(maktır) خُذِ
الْعَفْوَ
وَأْمُرْ
بِالْعُرْفِ
وَأَعْرِضْ
عَنِ
الْجَاهِلِينَ Affa sarıl, iyiliği emret ve cahillerden yلz لccedil;evir. (A'rلf, 7/199).
ل ل

[İslam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)